

Рязанов Михайло Юрійович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК: НАСТУПНІСТЬ ЯК УМОВА ПРАВОВОГО ПРОГРЕСУ

Для новітнього періоду суверенної України помітна еволюція всієї її правової системи.

Правовий розвиток, зачіпає різні рівні правової сфери, як форму, так і зміст, отже, надає нові перспективи і можливості активно впливати на суспільне життя. Помітно, що право в значно більших масштабах використовується для вирішення нових суспільних завдань, які зумовлені інформаційними, науковими, економічними факторами. Рішення цих задач вимагає опір на нові підходи, формування нових правових інститутів та інститутів держави для нівелювання різного роду суперечностей. Відбувається поступове видозмінення деяких класичних правових принципів і постулатів, які раніше здавалися природними, єдино можливими і непохитними, а в даний час вони стали не в повній мірі задовольняти потреби суспільного життя.

Такий процес видозмінення в науці як найчастіше позначається терміном «прогрес». У найзагальнішому сенсі прогрес зазвичай розуміється як розвиток від нижчого до вищого. У сучасних загальнотеоретичних дослідженнях під прогресом розуміється перехід на вищий щабель у розвитку права, поліпшення правової регламентації [1, 21].

Необхідно відзначити, що юридична категорія «правовий прогрес» має загальноправовий комплексний характер. Він охоплює всі запропоновані моделі удосконалення як правової системи в цілому, так і окремих її елементів. Іншими словами, знання правового прогресу дає можливість цілісно поглянути на всі приватні питання юридичної теорії та практики, сформулювати єдине уявлення про позитивний розвиток суспільства, наділивши динамічні перетворення, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя ознаками послідовності, висхідній спрямованості, цілеспрямованості, прогнозованості [2, 417].

Особливий інтерес, в даному контексті, інтерес викликає ознака послідовності, оскільки процес розвитку права характеризується висхідною спрямованістю, проте неможливий без урахування історичної послідовності розвитку національного права, що є результатом правового досвіду народу, його досягнень і знаходяться в розпорядженні сучасного покоління. Це може

бути представлено правовими нормами, інститутами, юридичними термінами, формами та ін.

Отже, процес розвитку права може бути описаний за допомогою категорії «наступність». Така закономірність розвитку права, як наступність, виявляє нерозривність усього пізнання дійсності як внутрішньо єдиного процесу зміни усєї правової сфери. При цьому кожен більш високий ступінь у розвитку виникає на основі попереднього ступеня з утриманням усього цінного, що було накопичено раніше, на попередніх ступенях. Наступність – це органічна єдність двох моментів: наслідування і критичної переробки. Ці процеси можуть бути виражені в термінах «традиція» і «новація», та означати зв'язок між різними етапами (ступенями) у розвитку права як соціального явища, суть цього зв'язку полягає у збереженні певних елементів або сторін права (у його сутності, змісті, формі, структурі, функціях тощо) при відповідних його змінах.

У сучасній юридичній науці, проблема наступності розглядається, подекуди у зв'язку з проблемами сутності, типології, розвитку, прогресу права. Однак, наступність у праві неподільно зв'язана з поняттями «правова спадщина». Під правовою спадщиною, в загальнотеоретичній юриспруденції розуміється сукупність предметних юридичних явищ (форм, засобів, правовідносин, способів юридичної діяльності, правової термінології), що сформувалися в попередні історичні періоди і які впливають на сучасний розвиток правової системи суспільства. І саме наступність є важливим аспектом правової спадщини. Наступність у правовій системі суспільства – це зв'язок між різними етапами і ступенями розвитку, зміст яких полягає у відтворенні елементів або окремих сторін правової системи за умови збереження її цілісності. Наступність може представляти собою різні стадії: а) збереження і розвиток накопиченого позитивного досвіду; б) осмислення і подолання негативного правового досвіду.

В будь-якому випадку, наступність визначає зв'язок який є формою оволодіння досвідом вдосконалення політико-правового регулювання, творчого його використання у новій історичній ситуації при змінених громадських обставинах, необхідною для того, щоб не втратити досягнуті результати минулого.

Акумуляючи в собі правовий прогрес і зв'язок між різними історичними етапами розвитку права, що виражається наступністю, право може демонструвати велику пристосовність, гнучкість, здатність регулювати суспільні відносини при різних державних режимах. Це є прояв позитивної наступності. Однак, сприйняття наступності в правовій системі суспільства може носити і негативний характер іменованій реакційною наступністю. Найбільш яскравою формою реакційної наступності є заперечен-

ня взаємозв'язку зі старою правовою системою (наприклад слов'янською, або соціалістичною), що призводить до посилення правового нігілізму [3, 13].

Співвідношення зазначених вище юридичних явищ і категорій має суттєве методологічне значення, особливо в умовах переходу від одного етапу розвитку суспільства до іншого, глибокого реформування економічної, політичної, соціальної, управлінської, духовної і правової систем суспільства. Особливо актуальними є питання ефективного використання правової спадщини, проблема викорінення негативних явищ і процесів (правової антикультури), збереження і наступності у правовій системі всього того, що служить захисту прав та інтересів людей, їх колективів та організацій, правовому і соціальному прогресу в цілому [4, 12]. Дуже часто поняття «правовий спадок» і «спадкоємність» ототожнюються. І це не випадково, оскільки і в тому, і в іншому випадках мова йде про використання юридичного досвіду і культури попередніх поколінь, про тенденції розвитку правової системи від минулого до сьогодення і від сьогодення до майбутнього, про становлення нових суспільних і правових інститутів.

Список використаної літератури:

1. Захарцев С.И., Сальников В.П. Правовой прогресс: новое направление исследования права // С.И. Захарцев, В.П. Сальников. Теория государства и права. – 2017. – № 2. – С. 20-35.
2. Сапун В.А. Уровни преемственности в праве / В.А. Сапун, Юридическая техника, 2001, № 5. – С. 416-420.
3. Софронова С.А. Правовое наследие и аккультурация в условиях правового прогресса общества / С.А. Софронова. Автореф. канд. юрид. наук. Н.-Новгород, 2000. – 21 с.
4. Карташов В.Н. Преемственность в правовой системе общества: методологические основы исследования / В.Н. Карташов, Юридическая техника, 2001, № 5. – С. 10-18.

Войткова Аліса Вікторівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Стрімке зростання ролі географічних чинників, зміна політико-культурних кордонів, оновлення спектру стратегічних загроз спрямовують зусилля аналітиків та політичних діячів на